
Aruanne
„Siseturvalisuse arengukava 2015–2020“
täitmisest 2017. aastal

Sisukord

Sisukord.....	2
Sissejuhatus	3
1. Kokkuvõttev hinnang 2017. aasta tegevustest ja tulemustest	3
Valdkonna lühianalüüs	3
Tulemuste analüüs	4
Peamised kitsaskohad	6
2. Ülevaade arengukava programmide elluviimisest 2017. aastal	7
2.1. Alaeesmärk 1. Turvalisemad kogukonnad	7
2.2. Alaeesmärk 2. Tõhusama päästevõimekuse tagamine.....	8
2.3. Alaeesmärk 3. Kindlam ja kiirem abi korraldamine.....	10
2.4. Alaeesmärk 4. Kriiside ennetamine ja hädaolukorraks valmisoleku suurendamine	11
2.5. Alaeesmärk 5. Sisejulgeoleku suurendamine	12
2.6. Alaeesmärk 6. Tasakaalustatud kodakondsus- ja rändepoliitika	13
2.7. Alaeesmärk 7. Usaldusväärne ja turvaline identiteedihaldus	14
2.8. Alaeesmärk 8. Tõhusam piirihaldus	15
3. Olulised tegevused eesmärkide täitmiseks 2019.–2022. aastal.....	17

Sissejuhatus

Vabariigi Valitsuse 27. veebruari 2015. aasta korraldusega nr 107 kiideti heaks „Siseturvalisuse arengukava 2015–2020“ (edaspidi ka *arengukava*) ning 17. novembri 2016. aasta korraldusega nr 388 „Siseturvalisuse arengukava 2015–2020“ rakendusplaan aastateks 2016–2020“ (edaspidi ka *rakendusplaan*) ning arengukava täiendatud versioon.

Arengukava eesmärkide elluviimiseks vajalike meetmete ja tegevuste kavandamiseks on koostatud programmid, mis siseministri käskkirjaga kinnitati esimest korda 2015. aasta novembris aastateks 2015–2019, teist korda 2016. aasta novembris aastateks 2016–2020 ja viimati 2017. aasta juunis. Siseturvalisuse arengukava elluviimist koordineerib Siseministeerium. Lähtudes arengukavaga kokkulepitust, on Siseministeeriumi ülesanne koordineerida arengukava täitmise aruande koostamist ja esitada see Vabariigi Valitsusele.

„Siseturvalisuse arengukava 2015–2020“ on koostatud siseturvalisuse valdkonna senisest integreeritumaks juhtimiseks. Arengukavas on kindlaks määratud siseturvalisuse valdkonna võimalused, vastutusosalad ja koostöövormid, mis kõik on turvalise elukeskkonna loomise ja säilitamise alus. Arengukava ülesanne on aidata plaanida ministeeriumide valitsemisalade siseturvalisuse valdkonna ressursse Vabariigi Valitsuse tasandil ja saavutada niimoodi tegevuse suurem mõjus.

Arengukava üldeesmärk on tagada, et Eesti inimesed tunneksid, et nad elavad vabas ja turvalises ühiskonnas, kus igäihe väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisuse tagamise loovad ühe Euroopa turvalisima riigi. Nutikate, optimaalsete ja mõjusate lahendustega parandatakse elukeskkonda, vähendatakse ohtu elule, tervisele, varale ja põhiseaduslikule korrale ning tagatakse kiire ja asjatundlik abi.

Aruanne „Siseturvalisuse arengukava 2015–2020“ täitmisest 2017. aastal on koostatud programmide elluviimisega seotud ministeeriumite esitatud andmete põhjal. Arengukava üld- ja alaeesmärkide täitmise hindamiseks tegi Sisekaitseakadeemia 2015.–2016. aastal uuringu „Siseturvalisuse arengukava 2015–2020 mõõdikute väljatöötamine“, uuringut tehakse üle aasta, mistõttu ei ole mitme mõõdiku kohta 2017. aasta andmeid. Arengukava eesmärkide täitmist on hinnatud olemasoleva statistika ja uuringute alusel. Aruande lisana esitatud tabelis on antud üksikasjalik ülevaade elluviidud tegevustest ja nende tulemustest.

1. Kokkuvõttev hinnang 2017. aasta tegevustest ja tulemustest

---

Valdkonna lühianalüüs

Elu Eestis on turvalisem kui kunagi varem. Eesti elanike hinnangud turvalisusele on kõrged. Eestit elamiseks turvaliseks riigiks pidavate elanike arv on viimastel aastatel suurenenud, sealjuures on oluliselt suurenenud nende hulk, kes nõustuvad selle väitega täielikult. 2015. aasta Eurobaromeetri uuringu järgi leidis 92% vastanuid, et Eesti on elamiseks turvaline riik, 2017. aastal arvas samamoodi 94%.

Arengukavas on olulisel kohal kodukoha turvalisus. Oma kodu ümbruskonda turvaliseks pidavate elanike osakaal on püsitud stabiilselt kõrgena (2015. aastal 92% ja 2017. aastal 94%), ja siingi on suurenenud nende inimeste osakaal, kes väitega täielikult nõustuvad (2/3 vastajatest).

Võrreldes Euroopa keskmisega peavad eestlased oma riiki turvalisemaks – 28 riigi pingereas 7. koht. Euroopas keskmiselt on turvalisusele antud hinnangud püsitud samal tasemel. Küll on võrreldes 2015. aastaga vähenenud eurooplaste, sh eestlaste veendumus, et Euroopa on elamiseks turvaline koht. 2015. aastal toimunud terroriaktid ei ole mitte niivõrd mõjutanud seda, kuidas inimesed tajuvad oma isiklikku turvalisust, vaid neil on olnud rohkem mõju Euroopa üldise turvalisuse tajumisele.

Kui 2015. aastal kerkis Euroopa rändekriisi tagajärjel Eesti elanike arvates kõige tähtsamaks probleemiks, millega Eesti riik vastamisi seisab, sisseränne, siis 2016. aasta jooksul vähenes mure sisserände pärast märkimisväärselt (45%-lt 19%-ni) ja 2017. aastal veelgi (19%-lt 14%-ni). Seega, Eesti elanike hinnangul ei ole sisseränne enam riigi jaoks kolme peamise mure hulgas, vaid need on tervis ja sotsiaalkaitse, hinnataseme tõus ning maksustamine.

Eestis on terrorismioht väike. Seda tajuvad ka Eesti elanikud, sest terrorismi peab Eesti riigi peamiseks mureks 2% elanikke. Arvestama peab, et Eestis toimuvad suursündmused võivad muuta Eesti terroristidele atraktiivsemaks sihtmärgiks. Üks säärane sündmus oli näiteks Euroopa Liidu eesistumise aeg 2017. aastal, mil ürituste ja visiitide turvalisuse tagamisele pandi suurt rõhku. Peame samas arvestama Euroopas ja mujal toimuvate relvakonfliktide, äärmusluse leviku ja kasvanud rändevoogudega, sest need mõjutavad ka meie julgeolekut. Seetõttu leiavad Eesti elanikud, et terrorism (47% vastajaid) ja sisseränne (62% vastajaid) on kõige olulisemad teemad, millega Euroopa Liidu tasandil tegelda.

Siseturvalisuse arengukava üks olulisi eesmärke on suurendada igaühe panust turvalisuse tagamisele. Siseturvalisuse vabatahtlike panus on aasta-aastalt suurenenud. Samuti püsib jätkuvalt suur elanike usaldus siseturvalisust tagavate asutuste suhtes – Päästeametit usaldas mullu 96%, Häirekeskust 93% ning Politsei- ja Piirivalveametit 86% küsitlusele vastanutest. Hinnatavast 25 institutsioonist usaldavad eestimaalased kõige enam just neid asutusi, kõigi institutsioonide keskmine usaldusnäit on 63%.

Vigastussurmade arv¹ oli aga 2017. aastal mõnevõrra suurem kui prognoositud. Vähenenud on liiklusõnnetustes hukkunute arv (2016. aastal 71 ja 2017. aastal 48), samuti veeõnnetustes uppunute arv (2016. aastal 47 ja 2017. aastal 43). Positiivne on, et aasta-aastalt on vähenenud tapmiste ja mõrvade arv, kuigi 2017. aastal oli vähenemine väike (2017. aastal 3 ohvrit vähem kui 2016. aastal). 2017. aastal vähenes tulekahjus hukkunute arv ühe võrra (38). Enam kui pooled tulekahjus või veeõnnetuses hukkunutest oli alkoholijoobes.

Narkootikumide üledoosi tõttu hukkus aga rohkem inimesi kui 2016. aastal (vastavalt 94 ja 106). Narkosurmad on viimasel paaril aastal taas kasvutrendis ja nii nagu varem moodustasid enam kui 80% surnutest mehed. Eesti on narkosurmade poolest Euroopas jätkuvalt esirinnas – 2016. aastal oli EL-is keskmiselt 21 üledoosi surmajuhtu miljoni elaniku kohta, Eestis 103. Tänu politsei jõupingutustele vähenes 2017. aastal uimastite pakkumine märgatavalt ja see oli üks põhjuseid, et sõltlased pöördusid senisest sagedamini ravile, kuid ravikohtade vähesuse tõttu ei suudetud ära kasutada võimalust suunata sõltlane uue aine tarbimise asemel ravile.

Murettekitavad on ka teised õnnetussurmad, näiteks enesetapud ja kukkumised, kuid nende ennetamine ei ole aga võimalik üksnes siseturvalisuse valdkonna meetmetega. Enesetappude arv on viimasel aastal suurenenud (2015. aastal 185, 2016. aastal 157 ja 2017. aastal 212 surmajuhtumit esialgsel andmetel). Viimaste aastate jooksul ei ole vähenenud ka kukkumiste tõttu toimunud õnnetussurmad. Samas näitab Päästeameti tehtud analüüs tulekahjus hukkunute ja vigastatute kohta, et enne tulekahju puhkemist inimesed paljudel juhtudel kukuvad. Vigastussurmade hulk on vähenenud vaid nende teemade puhul, kus tehakse kavakindlat ennetustööd. Inimelusid on võimalik päästa vaid süsteemse ennetustööga, mistõttu on vaja sellele jätkuvalt olulist tähelepanu pöörata nii siseturvalisuse kui ka rahvatervise valdkonnas.

Tulemuste analüüs

Nagu varem, tegeleti ka 2017. aastal järgmise nelja läbiva teemaga:

- hea väljaõppega ja motiveeritud personali tagamine;
- reageerimiseks vajaliku taristu ja tehnika tagamine;

---

¹ Siseturvalisuse arengukavas kajastatakse vigastussurmade all liikluses, tulekahjus ja uimasti üledoosi ning tapmiste ja mõrvade tagajärjel hukkunuid, samuti vees uppunuid.

- süsteemse, probleemikeskse ja teadmispõhise ennetustegevuse arendamine;
- koostöövõimekuste arendamine.

Siseturvalisuse tagamisele aitavad inimesed, kes on saanud hea väljaõppe ja on motiveeritud panustama Eesti turvalisusse. Koalitsioonilepingus lepitakse esimest korda üle aastate kokku, et politseipersonali suurendatakse. **Kogukondade paremaks teenimiseks suurendati piirkonnapolitseinike arvu** ja viidi nende piirkonnad vastavusse kohalike omavalitsuste uute piiridega, et igal vallal ja linnal oleks vähemalt üks piirkonnapolitseinik, kes keskendub nende kogukondade võimestamisele ja abistab turvalisuse probleemide lahendamisel. Alates 2018. aastast suureneb piirkonnapolitseinike arv 45 võrra ning kahekordistub kiirreageerijate arv. Olulisel kohal on ka olemasolevate teenistujate palga tõstmine. 2018. aastal suureneb politseinike, päästjate, vanglateenistujate ja tolliametnike palgafond üle 4%.

Lisaks inimestele on vaja häid töövahendeid. **Nii nagu kahel eelmisel aastal, oli ka 2017. aasta üks oluline ja ressursimahukas teema idapiiri valmishitamisega seonduv.** Jätkusid idapiiri ehitamise ettevalmistustööd. Lõpule jõuti viia nii maismaapiiri taristu kui ka tehnilise seire- ja valvesüsteemide projekt. Projekteerimise raames rajati kaks katselõiku koos vajaliku seire- ja valvetechnikaga, katselõikude kogupikkus on 3,5 km.

Päästeameti jätkusuutlikkusele on kaasa aidanud Euroopa Liidu fondide rahastus, aastatel 2010–2016 on Päästeamet kokku saanud 40,2 miljonit eurot. Sealjuures tuleb suurima investeeringuna nimetada 2016. aastal tehtud 23,6 miljoni euro suurust Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondi investeeringut päästetehnikasse (46 põhiautot, 26 paakautot, 8 konteiner-alusautot ja 14 paakkonteinerit). Kuna ka edaspidi on päästevõimekuse tagamine seotud suurte investeeringutega, kinnitati 2017. aastal Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi alusel siseministri käskkirjaga tegevuskavad päästjate ja demineerijate kaitsevarustuse uuendamiseks ning päästetehnika kaasajastamiseks aastateks 2018–2021. **Nende järgi kasvab rahastus järgmisel neljal aastal igal aastal 3 000 000 euro võrra.**

Ennetustegevuse arendamisel oli tähelepanu keskmes ohutusõpe. Noorte veeohutuse alaste oskuste edendamiseks hakati ellu viima üldhariduskoolide põhihariduse esimeses astmes ujumisõpetuse ainekava. 2017. aastal valmisid Tartu Ülikoolilt tellitud õpetajaraamatud läbiva teema „Tervis ja ohutus“ õpitulemuste ja -teemade ajakohastamise ning ülesannete kogumina. Loodi interaktiivne vahend², mis aitab ohutusega seonduvaid teemasid lasteaias ja koolis praktiliselt ja lõimituna eri ainetega edasi anda. 2017. aastal valmistati ette ainekava ohutus-teemade tutvustamiseks Tallinna ja Tartu Ülikoolis õppivatele tulevastele õpetajatele.

Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi **2016–2019 kohaselt kinnitati siseministri käskkirjaga tegevuskavad vabatahtliku pääste ja merepääste jätkusuutlikkuse suurendamiseks aastatel 2018–2021.** Sellest lähtudes kasvab vabatahtlike rahastus järgmisel neljal aastal **500 000 eurot.** Lisarahastusega toetatakse vabatahtlike päästjate varustuse soetamist, tehnika remonti ning nii koolituste kui ka ennetustöö tegemist. **Samuti kestab edasi strateegiline partnerlus Päästeliidu, Eesti Naabrivalve, Eesti Abipolitseinike Kogu, Eesti Vabatahtliku Mere- ja Järvepäästega, kellele kõigile määrati taas tegevustoetust.**

Siseturvalisuse arengukava üheks oluliseks eesmärgiks on kogukonnakeskse turvalisuse arendamine. **2017. aasta tegevustest võib esile tõsta haldusreformi ja maavalitsuste lõpetamise mõju, millega seoses kohalike omavalitsuste roll turvalisust toetava elukeskkonna kujundajana suurenes.** Nimelt uuendati kohalike omavalitsuste ülesandeid ja rahvatervise seadusega sätestati, et edaspidi täidavad kohalikud omavalitsused ühiselt ülesannet kujundada maakonnas tervist, heaolu ja turvalisust toetav elukeskkond, sealhulgas koordineerida

² Materjal muutub pidevalt. Praegune versioon on üleval e-koolikotis aadressil <https://e-koolikott.ee/portfolio?id=9443> (08.06.2018)

selleks vajalikku tegevust ning arendada ja korraldada valdkonna juhtimiseks võrgustikke, et edendada kohaliku algatust ja kogukonnakeskse lähenemist.

2017. aastal tehti edusamme kriisideks valmisoleku, sh elanikkonnakaitse valdkonnas.

2017. aastal võeti vastu uus hädaolukorra seadus ja uuendati selle rakendusaktid. Samuti töötati välja ja kehtestati uus toimepidevuse riskianalüüsi ja plaani koostamise meetodika elutähtsa teenuse osutajatele. Tegevust jätkas elanikkonnakaitse rakkerühm: valmis sai elanikkonnakaitse kontseptsioon, kommunikatsioonistrateegia ning uuringumetodika ja küsimustik.

Järjest olulisem on pöörata tähelepanu riigi ja elanike valmisolekule, et mitmesugustes kriisiolukordades toime tulla. Eesti elanikud peavad teadma, millised on põhilised hädaolukordade riskid, kuidas nendeks riiklikul ja kohalikul tasemel valmistutakse ja mida peaks igaüks ise tegema, et ootamatuks suurõnnetuseks valmis olla.

Peamised kitsaskohad

Osa tegevusi jäi täitmata tegevuste tähtaegade pikendamise ja vajalike hangete plaanitud mahukamaks ja pikemaajaliseks kujunemise tõttu. Detailne ülevaade tegevuste muudatustest on esitatud aruandetabelis. Tegevuste edasilükkumise tõttu taotleb Siseministerium 2017. aastal kasutamata eelarve ülekandmist 2018. aastasse. Avansilise ülekandmistootluse esitas Siseministerium riigieelarve infosüsteemi kaudu 15. jaanuaril 2018. Lõplik info kasutamata eelarvest ja selle ülekandmisvajadusest selgub pärast seda, kui tekkepõhised kulud on raamatupidamises kajastatud ja 1. mail 2018 on Rahandusministeriumile esitatud lõplik ülekandmistootlus. Tegevuste tähtaegade ja eelarve osalisel kasutamata jäämisel on eri põhjused.

2017. aasta kohta võib välja tuua järgmised kitsaskohad:

1. Eesti-Vene riigipiiri valmis ehitamiseks plaanitud tegevuste (maade võõrandamine, projekteerimine) ajalise nihke tõttu alustatakse ehitustöödega ning jätkatakse piiri infosüsteemi arendustöödega 2018. aastal. See tingis 2017. aastaks Vabariigi Valitsuse poolt eraldatud eelarveraha osalise ülekandmise 2018. aastasse. **Idapiiri projekteerimise tulemusel selgus, et idapiiri valmishitamine maksab seni kavandatust oluliselt rohkem.** Samuti tõi projekteerimine ja katselõikude rajamine esile, et 10-meetrisele piiriribale on piiri valvamiseks vajalike elementide ja valvetechniliste lahenduste rajamine keeruline, kuna rajatavad elemendid ei pruugi täita oma eesmärki. Seepärast tegi Siseministerium ettepaneku muuta riigipiiri seadust, et piiririba laiendada.
2. **Suur proovikivi oli 2017. aasta sügisel ID-kaardi kriisi lahendamine.** 30. augustil 2017 sai avalikkusele teatavaks, et on avastatud ID-kaardi turvarisk, mis puudutab 2014. aasta sügisest välja antud ID-kaarte, elamisloakaarte ja digi-ID-sid. Selle tõttu oli vaja leida kiiresti lahendus, kuidas tagada ID-kaardi turvalisus ja e-riigi toimimine. Kuna ID-kaardi turvarisk ei puuduta m-ID-d, sai Siseministerium e-riigi toimimise tagamiseks ülesande leida lahendus, kuidas inimesed saaksid m-ID viisil, mis ei sõltuks ID-kaardist. Selleks kutsuti kokku töörühm, kes töötas välja uue m-ID taotlemise skeemi.
3. Kriisideks valmisolekuks plaanitud tegevuste täitmise kitsaskohana tuleb esile tuua, et **hiljemalt 1. juuliks 2017. a pidid elutähtsat teenust korraldavad asutused kehtestama nende korraldatava elutähtsa teenuse kirjelduse ja toimepidevuse nõuded.** Kahjuks ei ole korraldavad asutused 2017. aastal neid määruseid kehtestanud. Peamised põhjused, miks viidatud tähtpäevaks neid polnud vastu võetud, olid kohalikud valimised ja Eesti Euroopa Liidu nõukogu eesistumine. 2017. aastal alustasid määruste koostamist Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium, Sotsiaalministerium, Eesti Pank, Tallinna linn ja Jõhvi vald. Ka 2018. aastal on toimepidevuse nõuete määruste kehtestamine mahukas ülesanne, mis tuleb ära teha.

4. Euroopa rändekava alusel oli 2015.–2017. aastal plaanitud Eestisse vastu võtta 509 sõjapõgenikku. Tegelikult saabus 2017. aasta lõpuks Eestisse rändekava alusel 175 inimest. Ümberasutamise ja ümberpaigutamise seotud kulude katteks eraldas Vabariigi Valitsus reservist raha, mille kasutamata osa kantakse üle 2018. aastasse. Valitsus otsustas 9. novembril 2017. a võtta 2018. aastal vastu lisaks veel 40 sõjapõgenikku ja sellega seotud kulud kaetakse 2017. aastast ülekantud eelarve arvelt.

2. Ülevaade arengukava programmide elluviimisest 2017. aastal

Edasises on programmide kaupa esitatud olulisemate tegevuste kokkuvõte ja mõõdikute sihttase, mis 2017. aastal täideti.

2.1. Alaeesmärk 1. Turvalisemad kogukonnad

- **2017. aastal registreeriti 7% vähem kuritegusid kui aasta varem** (kokku 26 929). Kuritegude arvu vähenemine tuleneb peamiselt varavastaste ja liikluskuritegude vähenemisest. Sealjuures avastati joores juhte umbes 240 võrra vähem ja vähem avastati ka isikuid, kes pidevalt juhtisid sõidukit kehtiva juhtimisõigusega. Narkokuritegusid registreeriti 2017. aastal 6% rohkem. Vägivallakuritegude arv vähenes 2016. aastaga võrreldes veidi (345 võrra). 2016. aastal registreeriti Ida prefektuuris kuritegusid 2015. aastast veidi rohkem, kuid 2017. aastal registreeriti kõigi prefektuuride tööpiirkonnas 4–9% vähem kuritegusid.

Süütegude (nii väärteod kui kuriteod) vähenemisele on politsei hinnangul tõenäoliselt mõjutanud sihipäraste tegevuste kõrval ka üldisemad väliskeskkonna mõjurid nagu: 1) jätkuv majanduskasv; 2) avaliku arvamuse uuringu kohaselt langustrendis olev süütegudest teatamise määr; 3) süütegevuse kolimine küberkeskkonda nii, nagu on sinna liikunud ka inimeste igapäevane elutegevus. Viimase puhul on arvatavalt madalam nii teavitamise määr kui ka politsei poolt süütegevuse avastamise määr, kuna muutuva olukorraga ei ole kohanetud piisavalt kiiresti.

Tabel 1. Alaeesmärgi „Turvalisemad kogukonnad“ mõõdikud

	2014	2015 (tegelik)	2016 (tegelik)	2017 (tegelik)	2018	2019	2020	Allikas
Registreeritud kuritegude arv (prognoos)	37 787	< 32 000 (32 575)	< 30 000 (28 986)	< 30 000 (26 929)	< 30 000	< 30 000	< 30 000	JuM
Vigastussurmade arv (prognoos)	342	289 (271)	272 (278)	256 (268) ³	243	240	231	PPA, PäA, EKEI ⁴
- liikluses hukkunuid								
- tulekahjus hukkunuid								
- uppunuid								
- uimasti üledoosi tõttu hukkunuid								
- tapmise ja mõrva tagajärjel hukkunuid								
Usaldus naabrivalve,	–	–	(87,2%)	90% (–)	90%	90%	90%	SiM, STAK-i
vabatahtliku pääste,	–	–	(89,2%)	90% (–)	90%	90%	90%	trendi-uuring

³ Tegemist on esialgsete andmetega. Andmed täpsustuvad 2018. aasta jooksul.

⁴ Tegemist on ametite poolt jaanuari keskel esitatud esialgsete andmetega.

vabatahtliku merepääste,	–	–	(82,5%)	85% (–)	85%	85%	85%	
abipolitseinike suhtes	–	–	(85,6%)	90% (–)	90%	90%	90%	
Elanike osakaal, kes leiavad, et inimesed peaksid aktiivselt osalema oma kodukoha turvalisuse, korrakaitse ja päästetegevuse tagamises	–	–	(31,9%)	kasvab (–)	kasvab	kasvab	40%	SiM, STAK-i trendi-uuring

Kuna osa programmi mõõdikute kohta kogutakse andmeid üle aasta, ei saa 2017. aasta kohta hinnangut anda, küll aga on jätkatud tegevusega, et nende mõõdikute tasemed paraneksid. Näiteks on mitmekesistatud vabatahtlike kaasamist ja jätkatud strateegilise partnerlusega, et toetada vabatahtlike ühenduste tegevust.

2017. aasta tegevustest võib esile tõsta haldusreformi ja maavalitsuste lõpetamise mõju, millega seoses **suurenes kohalike omavalitsuste roll turvalisust toetava elukeskkonna kujundajana**. Nimelt uuendati kohalike omavalitsuste ülesandeid ning rahvatervise seadusega sätestati, et edaspidi on kohalike omavalitsuste ühiselt täidetav ülesanne kujundada maakonnas tervist, heaolu ja turvalisust toetava elukeskkond.

Kogukondade paremaks teenimiseks suurendati piirkonnapolitseinike arvu ja viidi nende piirkonnad vastavusse kohalike omavalitsuste uute piiridega, et igal vallal ja linnal oleks vähemalt üks piirkonnapolitseinik, kes keskendub nende kogukondade võimestamisele ja abistab turvalisuse probleemide lahendamisel.

Ennetustegevuse arendamisel tähelepanu keskmes ohutusõpe. Noorte veeohutusoskuste edendamiseks võeti kasutusele ja hakati järgima üldhariduskoolide põhihariduse esimeses astmes ujumisõpetuse ainekava. 2017. aastal valmisid Tartu Ülikoolilt tellitud õpetajaraamatud teema „Tervis ja ohutus“ õpitulemuste ja -teemade ajakohastamise ning ülesannete kogumina. Loodi interaktiivne vahend⁵, mis aitab ohutusega seonduvaid teemasid lasteaias ja koolis praktiliselt ja lõimitult eri ainetega edasi anda. 2017. aastal valmistati ette ainekava tulevastele Tallinna ja Tartu Ülikoolis õppivatele õpetajatele ohutusteemade tutvustamiseks kas valikainena põhiõppes või täienduskoolitusena.

„Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi 2016–2019“ kohaselt kinnitati siseministri käskkirjaga tegevuskavad vabatahtliku pääste ja merepääste jätkusuutlikkuse suurendamiseks aastatel 2018–2021. **Selle käskkirja kohaselt kasvab vabatahtlike rahastus järgmisel neljal aastal igal aastal 500 000 eurot**. Lisarahastusega toetatakse vabatahtlike päästjate varustuse soetamist, tehnika remonti ja nii koolituste kui ka ennetustöö tegemist. **Samuti kestab edasi strateegiline partnerlus Päästeliidu, Eesti Naabrivalve, Eesti Abipolitseinike Kogu, Eesti Vabatahtliku Mere- ja Järvepäästega, kellele määrati taas tegevustoetust.**

2.2. Alaeasmärk 2. Tõhusama päästevõimekuse tagamine

- **Tulekahjus hukkunute arv vähenes võrreldes 2016. aastaga ühe võrra (2017. aastal 38 hukkunut)**. 38 hukkunust 20 hukkusid hoones, kus puudus suitsuandur.
- **Tulekahjude üldarv hoonetes on vähenenud 291 juhtumi võrra (2016. aastal 1400 juhtumit ja 2017. aastal 1109 juhtumit)**. Iga viienda eluhoone tulekahju põhjustas elektriseade või -paigaldis.

⁵ Materjal muutub pidevalt. Praegune versioon on üleval e-koolikotis aadressil <https://e-koolikott.ee/portfolio?id=9443> (06.06.2018).

- **Veeõnnetustes uppunute arv on prognoositust ja 2016. aasta tulemusest väiksem** (2016. aastal 47 juhtumit ja 2017. aastal 43 juhtumit). Esialgsetel andmetel olid 20 ehk 49% uppunud täiskasvanutest alkoholijoobes, 2016. ja 2015. aastal vastavalt 42% ja 38%. Üle poolte hukkunutest uppus vette kukkumisel – neist omakorda pooled koduses keskkonnas.

Nii tulekahjus kui ka veeõnnetustes hukkunute arvu vähendamisel on tähtis roll ennetustööl, näiteks meediakampaaniad, teavitustöö, kodukülastused, veeohutuspüstakute rajamine jne. Ennetustööd on tulesurmade vähendamise nimel tehtud alates 2006. aastast, ning see on oluliselt aidanud kaasa hukkunute arvu vähenemisele. Näiteks kui kümme aastat tagasi hukkus Eestis tules 12,6 inimest 100 000 inimese kohta, siis 2016. aastal oli hukkunute arv 2,9 ehk neli korda väiksem. Tulekahjudes hukkunute arvu on aidanud vähendada ka see, et ennetustööl on otsustatud keskenduda eelkõige probleemsetele sihtrühmadele, näiteks tehakse kodukülastusi riskihinnangu alusel. Suurendatud on kodunõustamiste arvu, kontrollimiste arvu kui ka panustatud elanikkonna koolitamisele. Samuti alustati 2017. aastal projektiga „Kodud tuleohutuks“, mille eesmärk on lahendada toimetulekuraskustest leibkondade kriitilisi tuleohutusprobleeme koostöös omavalitsustega.

- **Säilitatud on oluliste võimekuste tasemed.** Võimekus jõuda õhusõidukiga sündmuskohale Eesti vastutusalas on ajavahemikul kella 9–17 kogu Eesti piires 1,5 h; võimekus jõuda veesõidukiga sündmuskohale on piiriveekogudel kuni 1 h ja merealadel kuni 2 h; võimekus korjata 24 h jooksul merereostust 1,2 km² suuruselt alalt.

Tabel 2. Alaeasmärgi „Tõhusa päästevõimekuse tagamine“ mõõdikud

	Algtase 2014	2015 (tegelik)	2016 (tegelik)	2017 (tegelik)	2018	2019	2020	Allikas
Tulekahjus hukkunute arv (prognoos) ⁶	54	50 (50)	45 (39)	42 (38)	40	38	38	PäA
Tulekahjude üldarv hoonetes (prognoos)	1833	1650 (1610)	1600 (1399)	1570 (1109)	1550	1525	1525	PäA
Veeõnnetuses uppunute arv (prognoos)	68	56 (39)	54 (45)	52 (43)	50	48	48	PäA
Võimekus jõuda õhusõidukiga sündmuskohale Eesti vastutusalas	kl 9–17 kuni 1,5 h kogu Eesti piires, pärast kella 17 lisandub reageerimisele 1 h (tagatud)							PPA
Võimekus jõuda veesõidukiga sündmuskohale piiriveekogudel	kuni 1 h	kuni 1 h (kuni 1 h)	kuni 1 h (kuni 1 h)	kuni 1 h (kuni 1 h)	kuni 1 h	kuni 1 h	kuni 1 h	PPA
Võimekus korjata merereostust 24 h jooksul (km ²)	1,2	1,2 (1,2)	1,2 (1,2)	1,2 (1,2)	1,2	1,2	1,2	PPA
Elanike osakaal, kelle hinnangul reageerib Päästeamet sekkumist vajavatele sündmustele piisavalt kiiresti ⁷	–	–	84,8%	–	tase säilib	–	tase säilib	STAK-i trendiuuring

⁶ Nii tulekahjus hukkunute kui ka veeõnnetuses uppunute arvu korral on Päästeameti, Politsei- ja Piirivalveameti ja Statistikaameti andmed erinevad. Statistikaamet käsitleb hukkununa ainult Eesti elanikke (sh välismaal), Päästeameti ja Politsei- ja Piirivalveameti andmed kajastavad kõiki Eesti territooriumil tule- ja veeõnnetuses hukkunud isikud, sh ka välismaalasi.

⁷ Varem oli tegemist meetme mõõdikuga.

2017. aasta **olulisemad arendused tuleohutuse valdkonnas** olid seotud tuleohutuse nõuete muutmisega. Kehtestati siseministri määrus „Ehitisele esitatavad tuleohutusnõuded ja nõuded tuletõrje veevarustusele“, millega täpsustati ehitiste tuleohutusnõudeid ja laiendati erinevate materjalide kasutamise võimalusi (nt võimaldatakse ehitada senisest kõrgemaid puithooneid). Samuti koostati tuleohutuse seaduse väljatöötamiskavatsus, millega nähakse ette **erasektori senisest suuremat kaasamist ohutusjärelvalve tegevusse** (2018. aastal jätkatakse eelnõu väljatöötamisega).

Päästeameti tegevuse jätkusuutlikkusele on kaasa aidanud Euroopa Liidu fondide rahastus, aastatel 2010–2016 on Päästeamet saanud 40,2 miljonit eurot. Sealjuures tuleb suurima investeeringuna nimetada 2016. aasta investeeringut päästetehnikasse (46 põhiautot, 26 paakautot, 8 konteiner-alusautot ning 14 paakkonteinerit) kokku 23,6 miljoni euro ulatuses Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondist. Päästevõimekuse tagamine on jätkuvalt seotud suurte investeeringutega. Seetõttu kinnitas siseminister käskkirjaga Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi alusel tegevuskavad päästjate ja demineerijate kaitsevarustuse uuendamiseks ja päästetehnika nüüdisajastamiseks aastateks 2018–2021. **Nende järgi kasvab rahastus järgmisel neljal aastal 3 000 000 euro võrra.**

2.3. Alaesmärk 3. Kindlam ja kiirem abi korraldamine

- **Abivajajad said ühendust Häirekeskusega kiiremini kui varasematel aastatel** – 95% kõnedele vastati 10 sekundi jooksul (2016. aastal oli see 93,5%).
- **Vähenenud on hädaabinumbrile saabunud kõnede hulk.** Kui 2016. aastal tehti 1 033 931 hädaabikõnet, siis 2017. aastal oli kõnesid alla miljoni – 986 402. See tähendab, et ühe Eesti elaniku kohta tehti 2017. aastal 0,75 hädaabikõnet (2016. aastal vastavalt 0,78). Kõnede arv hädaabinumbri oli prognoositust väiksem. 2017. aastal ei olnud suuri kriise, mis oleks võinud suurendada kõnekoormust ning seeläbi vähendada kõnedele vastamise kiirust.
- Elanike teadlikkus hädaabinumbri 112 oli küll suur, kuid näiteks **elanike teadlikkus sellest, et 112 on hädaabinumber ka politsei kutsumiseks, oli oodatust mõnevõrra madalam** – 84%. Ühele hädaabinumbri üleminekul seati eesmärgiks, et 2017. aastaks teab 88% Eesti elanikke, et hädaabinumbri 112 saab kutsuda ka politseid. Samas on endiselt väga hästi teada, et 112-le helistades saab kiirabi ja päästjate abi (vastavalt 96% ja 94% on sellest teadlikud).

Tabel 3. Alaesmärgi „Kindlam ja kiirem abi korraldamine“ mõõdikud

	Algtase 2014	2015 (tegelik)	2016 (tegelik)	2017 (tegelik)	2018	2019	2020	Allikas
Hädaabinumbri 112 tehtud kõnede arv ühe elaniku kohta	1,05	1,05 (0,87)	1,00 (0,78)	1,00 (0,75)	0,90	0,90	0,90	HäK

Tagamaks, et hädaabinumber 112 oleks abivajajale alati kättesaadav, **tegi Häirekeskus teavitustööd, et suurendada inimeste teadlikkust neist puhkudest, mil helistada hädaabinumbri.** Samuti tegi Häirekeskus teavitustööd, et ühiskonnas suureneks teadlikkus, millistelt telefoninumbritelt saab infot ja abi, kui olukord ei nõua kiiret sekkumist.

Selleks, et abivajaja saaks kiiresti parima võimaliku abi ja abiandjad saaksid juhtunu kohta täpse ja õige teabe tehti mitmeid täiendavaid pingutusi. Häirekeskus võttis 2017. aasta kevadel koos Politsei- ja Piirivalveametiga kasutusse uue hädaabiteadete menetlemise andmekogu. **Nüüd menetletakse kõiki hädaabiteateid samas andmekogus, mis muudab kiiremaks abi saamise ja lihtsamaks päästekorraldaja töö.** Koos uue andmekoguga võttis Häirekeskus

kasutusse abivajaduse hindamise küsimustikud, mis tuginesid Politsei- ja Piirivalveameti ja Päästeameti välja töötatud ohuhinnangu kriteeriumitel.

2017. aasta sügisest on Häirekeskuses olemas eCall-kõnede menetlemise tarkavara ning Häirekeskus on valmis eCall-kõnesid menetlema samadel põhimõtetel nagu teisi hädaabiteateid. Sõidukite automaatse hädakutse süsteemi ehk eCall-i kasutuselevõtmine lubab abil kiiremini sündmuskohale jõuda, kui õnnetusse sattunud juht või kaassõitjad on teadvuseta või ei saa abi muul põhjusel kutsuda.

2.4. Alaeasmärk 4. Kriiside ennetamine ja hädaolukorraks valmisoleku suurendamine

- **2017. aasta elanikkonna hädaolukorra teadlikkuse indeksi näitaja oli 36.** Sellest võib järeldada, et elanikkonna üldine teadlikkus, valmisolek ja oskused hädaolukorras iseseisvalt hakkama saada on pigem väike ja ei usuta hädaolukorra tekkimisse. Uuringu põhjal on hädaolukordadeks paremini valmis eesti keelt kõnelevad inimesed, kes elavad eramus maapiirkonnas. Hädaolukordadeks hakkama saamiseks on kõige vähem valmis väikese sissetulekuga, kortermajades elavad, vanemaealised ja pensionärid – nende seas on vähem kõrgharidusega inimesi.

Järjest olulisem pöörata tähelepanu riigi ja elanike valmisolekule, et mitmesugustes kriisiolukordades toime tulla ja hakkama saada. Eesti elanikud peavad teadma, millised on olulisemad hädaolukordade riskid, kuidas nendeks riiklikul ja kohalikul tasemel valmistatakse ja mida peaks igaüks ise tegema, et ootamatuks suurõnnetuseks valmis olla. Seetõttu on eesmärk elanikkonna teadlikkuse suurendamise kaudu saavutada 2019. aastaks indeksi näitajaks vähemalt 50.

Tabel 4. Alaeasmärgi „Kriiside ennetamine ja hädaolukordadeks valmisoleku suurendamine“ mõõdikud

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Sihttase 2020	Allikas
Elanikkonna hädaolukorra teadlikkuse indeks	–	–	– ⁸	36	–	50		PäA

2017. aastal tehti edusamme kriisideks valmisoleku, sh elanikkonnakaitse valdkonnas. 2017. aastal võeti vastu uus hädaolukorra seadus ja uuendati selle rakendusaktid. Samuti töötati välja ja kehtestati uus toimepidevuse riskianalüüsi ja plaani koostamise meetoodika elutähtsa teenuse osutajatele. Tegevust jätkas elanikkonnakaitse rakkerühm, kelle töö tulemusel sai valmis elanikkonnakaitse kontseptsioon, kommunikatsioonistrateegia ning uuringumetoodika ja küsimustik.

Muutus elutähtsate teenuste ja elutähtsa teenuse osutajate ring. Eesti jaoks on elutähtsad 14 teenust, mis on vältimatult vajalikud kõikidele – elanikele, ettevõtjatele ja riigiasutustele ning mille katkemisel tavapärane elukulg jääb seisma. 2017. a jätkas **Riigi Infosüsteemi Amet elutähtsate teenuste osutajate infosüsteemide toimepidevuse testimist.**

On korraldatud kolm toimepidevuse riskianalüüsi ja plaani koostamise koolitust, kus osales 90 erineva elutähtsa teenuse osutaja esindajat. **Sisekaitseakadeemia koostas hädaolukorra seaduse paremaks rakendamiseks asutustele ja juriidilistele isikutele täienduskoolituste paketi „Kriisireguleerimiskoolituste kontseptsioon 2018–2020“.** Eesmärk on koolituste abil parandada ettevõtete ja riigiasutuste valmisolekut kriisideks ning pakkuda abi, et ettevõtted ja

⁸ Elanikkonna hädaolukorraks valmisoleku indeksi meetoodika on koostatud 2016. aastal, kuid tulemuse saamiseks ei saanud kasutada 2016. aastal tehtud uuringut. Uus uuring algtaseme seadmiseks tehti 2017. aastal.

riigiasutused saaksid teadmisi ja oskusi, mis on vajalikud neile hädaolukorra seadusega pandud ülesannete täitmiseks.

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on 2016. aastal teinud kindlaks olulisemad objektid, mis on seotud elutähtsa teenuse osutajate ja riigiasutustega, ja need, kes sõltuvad elektrivarustusest. Saadud tulemuste põhjal koostasid elektriettevõtjad **elektrivarustuse piiramise ja elektrikatkestuste taastamise prioriteedid**. Lisaks saavutati kokkulepe vedelkütuse müüjatega ja Eesti Vedelkütuse Agentuuriga **vedelkütuse kättesaadavuse suurendamiseks** erinevates kriisides.

2.5. Alaeasmärk 5. Sisejulgeoleku suurendamine

- **Nende elanike osakaal, kes peavad terrorismi riigi peamiseks mureks oli Eestis 2%, kusjuures Euroopa Liidu keskmine näitaja oli 16% (2016. aastal vastavalt 3% ja 14%).** See võib tuleneda sellest, et Eestis on terrorismioht väike.
- **Raske ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitlusega seoses ei saavutatud 2017. aastal kõiki soovitud sihttasemeid.** Rasketes varjatud kuritegudes prokuratuuri saadetud kriminaalasjade arv on kasvanud (2016. ja 2017. aastal vastavalt 133 ja 143). Rasketes varjatud kuritegudes on kriminaalasjade arv, kus on arestitud kriminaaltulu, aga vähenenud (2016. aastal 284 kriminaalasja ja 2017. aastal 187). Ka kriminaaltulu tuvastati möödunud aastal veidi vähem kui eelmisel aastal (2016. ja 2017. aastal vastavalt 7,6 ja 7,2 mln euro ulatuses). Samas oli rohkem neid isikuid, kellelt kriminaaltulu ära võeti. Suur osa kriminaalsest tulust tuvastati narkootikumidega ja rahapesuga seotud kuritegudes.
- Võitluses raske ja organiseeritud kuritegevuse vastu tuleb teoks teha lisategevusi ühiskonda enim ohustavate kuritegude vastu (nt inimkaubandus, küberkuritegevus, majanduskuriteod, korruptsioon, narkokuriteod, terrorism jne). Jätkuvalt tegutseb Eestis kuritegelikke ühendusi, kes saavad tulu peamiselt narkootikumidest, ent ka maksukuritegudest, rahapesust ja kelmustest.
- **Demineerimis- ja CBRN-i valdkonna (keemilise, bioloogilise, radioloogilise ja tuumaaainega ning lõhkeainetega seotud ohu vähendamine) võimekus on samamoodi eelmise aastaga ka 2017. aastal veidi paranenud.** Lahingumoonaga või lõhke- materjalidega seotud väljakutsete ja kahjutuks tehtud lõhkekehade arv jäi võrreldes 2016. aastaga eelmisel aastal samale tasemele. Plahvatustes hukkunuid ja vigastatuid oli vähe – vastavalt 0 ja 2 (2016. aastal 2 ja 8).
- **Alaeasmärgi täpsemad mõõdikud on esitatud piiratud käibega dokumendis.**

Olulisematest tegevustest 2017. aastal võib esile tõsta, et maikuus hinnati Euroopa Nõukogu inimkaubandusevastase konventsiooni ratifitseerimist. Kuigi üldiselt jääd Eestis toimuvaga rahule, kerkisid üles ametnike koolituse ja personali piisavuse küsimused. Võitlus inimkaubanduse vastu on ja jääb Euroopa prioriteediks, samaaegu on see oluline ka USA-le. USA inimkaubanduse aastaraportis kasutatakse Eesti vastuseid selleks, et otsustada, kas piiranguid ja nõudeid leevendada (nt viisad) või karmistada (lisakontrollid jms).

2017. aasta jaanuarist kehtima hakanud **kuriteovahendite ja kriminaaltulu arestimise ja konfiskeerimise** direktiivi ülevõtmisega seotud muudatuste eesmärk oli tõhustada kriminaalse tulu konfiskeerimist. Näiteks hakatakse süüteoga saadud vara hulka arvestama ka seda, mida on kuritegeliku päritolu varaga lisaks saadud või teenitud. Varasemaga võrreldes laienevad konfiskeeritava vara liigid.

2017. aastal tõusid Eestis avalikkuse tähelepanu alla kaks suurt Eestit puudutanud **rahapesujuhtumit varasematest aastatest, kus Vene-Moldova ja Aserbaidžani rahapesuskeemi puhul liikusid kahtlased rahavood Danske Banki Eesti filiaali kaudu**. Viimastel aastatel on riskid vähenenud, ent endiselt on idapoolsetest riikidest tehtud sadade miljonite eurode väärtuses kahtlasi ülekandeid aastas, mille puhul ei õnnestu tuvastada raha tegelikku päritolu. Siseministeerium on teinud ettepanekud rakendada kriminaalvastutust ja võimaldada raha halduskorras konfiskeerida juhtudel, kui esineb mitu kuriteole viitavat tunnust, ent raha päritolu ei ole võimalik siduda konkreetse eelkuriteoga (nt raha päritoluriik ei ole valmis koostööd tegema).

Rahapesu on ühiskonnale kahjulik väga mitmel põhjusel. Näiteks käib rahapesuga enamasti kaasas maksude vältimine, mistõttu langeb ausatele ühiskonnaliikmetele suurem maksukoormus. Rahapesu kaudu rikastuvad kurjategijad alusetult, rahastatakse uusi kuritegusid ja peidetakse seniste kuritegude jälgi. Rahapesu suurendab korruptsiooniohtu, muudab asjasse segatud pangad ja riigid ebausaldusväärseks ning õõnestab ühiskonna mainet. **Tähtsamate seadusmuudatustena võib esile tuua pangakontode registri eelduste loomist.**

Demineerimis- ja CBRN-i valdkonna (keemilise, bioloogilise, radioloogilise ja tuumaaainega ning lõhkeainetega seotud ohu vähendamine) võimekuse suurendamiseks soetati vajalikke vahendeid EL-i Sisejulgeolekufondi ja riigieelarverahast. Käimas on ISF-i projektiga Põhja regiooni uue kompleksi (Pommigrupp-CBRN) ehitus, tsentraalse lõhkematerjalilao ehitus ja Põhja regiooni lõhkamiskoha ehituse ettevalmistööd. Samuti kinnitas Päästeameti juhtkond „Plahvatus- ja CBRN õnnetuste ohu vähendamise strateegia aastani 2025“. PÄA Demineerimiskeskus panustas turvalisuse tagamisse Eesti Euroopa Liidu eesistumise läbiviimisel.

2.6. Alaeasmärk 6. Tasakaalustatud kodakondsus- ja rändepoliitika⁹

- **2017. aastal esitati Eestile rahvusvahelise kaitse taotlusi tavarände korras märkimisväärselt vähem.** Peamiseks proovikiviks kujunes tagada menetlusvõimekus Eestile uutes ümberpaigutamise ja -asustamise protsessides. 2017. aastal oli oluline tagada valmisolek, et menetleda ümberasustamise ja -paigutamise protsessides suuremat hulka eri päritoluriikidest saadud rahvusvahelise kaitse taotlusi, võtta vastu kaitse taotlejaid ja saajaid ning tagada kaitse saajate kohanemine ja lõimumine.
- **Määratlemata kodakondsusega isikute arv vähenes.** 2016. aasta lõpul elas Eestis 82 584 määratlemata kodakondsusega isikut, kuid 2017. aasta lõpul oli neid 80 316. Naturalisatsiooni korras Eesti kodakondsuse saanud isikute arv on stabiliseerunud. Kui 2016. aastal oli see 1755, siis 2017. aastal sai Eesti kodakondsuse 862 isikut. 2016. aasta kasv oli tingitud kodakondsuse seaduse muudatustest, mis jõustusid 1. jaanuaril 2016. a. Selle tulemusel said peale taotluse alusel Eesti kodakondsuse saanud isikute Eesti kodakondsuse automaatselt ka kõik Eestis elavad määratlemata kodakondsusega alla 15-aastased. Neid oli 765.
- **Kohanemiskoolituse läbinud uussisserändajate osatähtsus, kes hindavad, et nende konkurentsivõime ühiskonnas toimetulemiseks on paranenud, oli 88,4%.** Koolituste läbinud hindasid, et nende eesti keele oskus, informeeritus ja teadmised Eesti riigi, ühiskonna ja kultuuri kohta on paranenud.

Valitsuskabinetis kiideti heaks ettepanekud, mille järgi saavad tulevikus Eesti kodakondsust taotleda soovivad inimesed, kes on Eestis seaduslikul alusel elanud vähemalt viis aastat, taotleda **tasuta eesti keele õpet kodakondsuse omandamiseks vajaliku tasemeni B1**. See aitab

⁹ Rändepoliitika eesmärkide saavutamist hinnatakse eksperdihinnangute põhjal, programmi tasandil mõõdikuid eraldi pole, kuid need on olemas meetmel, mida on siin samuti kommenteeritud.

vähendada võimalust, et kodakondsuse taotlemine jääb selle taha, et inimesel ei ole võimalik eesti keele õpingute eest maksta või leida töökohustuste kõrvalt keeleõppeks aega.

2017. aastal jätkas Siseministeerium koostöös lepingupartneritega 2015. aastal algatatud **uussisserändajate kohanemisprogrammi elluviimisega ja uussisserändajatele koolituste pakkumisega**. Selle eesmärgiks on toetada Eestisse elama asuvate uussisserändajate rände protsessi, nende kiiret ja mugavat kohanemist ning esmaste iseseisvaks toimetulekuks vajalike teadmiste ja oskuste omandamist. Alates 2015. aastast kuni 2017. aasta lõpuni suunas PPA kohanemisprogrammis osalema 18 952 uussisserändajat, koolitusi pakuti 2919 korral.

Siseministeerium ning Politsei- ja Piirivalveamet töötasid välja välismaalaste migratsiooni nõustamisteenuse. Migratsiooni nõustamisteenust osutatakse alates 2017. aasta märtsist nii välismaalastele kui ka nendega kokkupuutuvatele avaliku, era- ja kolmanda sektori organisatsioonide esindajatele ning välismaalaste Eestisse kutsujatele (nt ülikoolid, tööandjad). Migratsiooni nõustamisteenuse eesmärk on 1) toetada välismaalaste, sh välisspetsialistide, -tudengite- ja -õppejõudude, pererände raames saabunud uussisserändajate, rände protsessi ning 2) värbamisprotsessi raames neid ettevõtjaid ja ülikoole, kes soovivad tööle võtta välismaalasi. Migratsiooni nõustamisteenusega pakutakse sihtrühmale personaalset ja proaktiivset õiguslikku rändealast nõustamist. 2017. aasta jooksul on migratsiooni nõustamisteenust osutatud ligikaudu 10 000 korral.

2017. aasta jaanuaris jõustusid välismaalaste seaduse muudatused, millega lihtsustati kvalifitseeritud välistööjõu Eestisse elama asumist. Muu hulgas laiendati muudatustega lühiajalise töötamise võimalusi ja vähendati välismaalasele makstava palgakriteeriumi määra. Samuti loodi soodustused iduettevõtjatele ja IKT-sektori töötajatele ning loodi alus suurinvestorile elamisloa andmiseks. Muudatustega suurendati õppurite Eestisse elama asumise võimalusi, laiendades kehtivaid soodustusi kutseõppe õppuritele. Samuti loodi erisused doktori kraadi omandanud inimestele, et lihtsustada nende Eestisse elama tulemist.

2017. aastal jätkas Eesti **ümberasustamise ja ümberpaigutamise alusel rahvusvahelist kaitset vajavate inimeste vastuvõtmist. 2017. aastal saabus Eestisse 75 ümberpaigutatud isikut Kreekast ja 4 Itaaliast ning 19 ümberasustatud isikut Türgist.** Ümberpaigutatavate ja -asustatavate lõimumist ühiskonda on toetanud neile määratud tugiisikud, kes aitavad orienteeruda Eesti riigisüsteemis, suhelda ametiasutustega, leida lasteaiat-, kooli- või töökoht ning tutvustada siinset eluolu.

Rahvusvahelise kaitse valdkonnas oli 2017. aastal suurim lahendamist vajav ülesanne ümberpaigutamise ja -asustamise tegevuste tähtaegade saabumine. Euroopa Liidu riigid, sh Eesti, ei suutnud ettenähtud tähtajaks täita tegevuste eesmäärke täielikult.

2.7. Alaesmärk 7. Usaldusväärne ja turvaline identiteedihaldus

- **Turvalise elektroonse identiteedi digitaalsete funktsioonide (Eesti e-teenused) kasutavate inimeste osakaal eID-d omavatest isikutest on kasvanud** (2016. aastal oli see 36% ja 2017. aastal 40,4%). See on oluline näitaja, sest mida rohkem inimesed kasutavad oma dokumentide digifunktsioone ja e-teenuseid, seda rohkem e-teenuseid ka luuakse ja arendatakse.
- **E-residendi digi-ID taotluste arv on suurenenud** (2016. aastal 8224 taotlust ja 2017. aastal 14 061 taotlust). Huvi e-residentsuse vastu on jätkuvalt suur ning seda tõenäoliselt tänu õnnestunud teavitustegevusele ja rahvusvahelisele kajastusele.
- **Eesti rahvastikuregistrisse tehti 103,3 miljonit päringut, mis on vähem kui 2016. aastal.** 2016. aastaga võrreldes on päringute arv vähenenud 5,3%. Seda põhjustas päringute korrastamine – asutused vaatasid üle oma päringute otstarbekuse. Avati ka eesti.ee teenus, kust inimesed saavad vaadata nende kohta tehtud päringuid.

Tabel 5. Alaeasmärgi „Usaldusväärne ja turvaline identiteedihaldus“ moodsikud

	2014	2015	2016 (tegelik)	2017 (tegelik)	2018	2019	2020	Allikas
Turvalise elektroonse identiteedi digitaalsete funktsioonide (Eesti e-teenused) kasutavate inimeste osakaal eID-d omavatest isikutest	–	33%	kasvab (36%)	kasvab (40,4%)	kasvab	kasvab	40%	AS Sertifitseerimiskeskus

Isikut tõendavate dokumentide väljaandmisel oli 2017. aasta kõige suurem proovikivi leida lahendus ID-kaardi kriisile. Kui 30. augustil 2017 sai avalikkusele teatavaks, et on avastatud ID-kaardi turvarisk, mis puudutab sügisest 2014 välja antud ID-kaarte, elamisloakaarte ja digi-ID-sid, oli kiiresti vaja leida lahendus, kuidas tagada ID-kaardi turvalisus ja e-riigi toimimine.

Teiste oluliste tegevuste hulgas võib esile tõsta Lõuna-Koreas alustatud **katseprojekti e-residendi digi-ID-de väljastamiseks välise teenusepakkujate kaudu.** Kui projekt osutub edukaks, laiendatakse sellist võimalust ka teistesse riikidesse ja dokumente saab välise teenusepakkuja kaudu hakata väljastama ka Eesti kodanikele.

Samuti töötati välja õigusaktide muudatused, et **digitaalse isikutunnistuse kehtivusaega pikendada kolmelt aastalt viiele. Sellega luuakse inimestele oluliselt mugavamad digitaalse isikutunnistuse, sh e-residendi digitaalse isikutunnistuse (edaspidi *digi-ID*) kasutamise tingimused.** Digi-ID kehtivuse pikendamine sertifikaatide kauguuendamise teel on isikule mugavam, sest muidu peaks ta uue kaardi saamiseks minema PPA teenindusbüroosse või pöörduma Eesti välisesindusse. Samuti aitab sertifikaatide kauguuendamine ära hoida PPA teeninduste ja Eesti välisesinduste töökoormuse suurenemise, mille võivad põhjustada korduva digi-ID taotlejad.

Vabariigi Valitsus kiitis heaks uue **andmeid automaatselt töötleva infosüsteemi (ABIS) projekti** ja eraldas raha projekti elluviimiseks. ABIS-i kasutuselevõtmine aitab praeguste isikutuvastusvõimalustega võrreldes luua märkimisväärselt kõrgema turvalisuse ja usaldusväärsuse taseme ning dokumentidivõltsingud ja valeidentiteedi kasutamine on sama hästi kui välistatud.

2017. aasta oluline ülesanne oli **korraldada maavalitsuste kaotamise tõttu ümber rahvastikutoimingute valdkonna ülesanded.** Maavalitsuste perekonnaseisuülesanded anti kohalikele oma-avalitsustele, järelevalve asutuste ülesannete täitmise üle ja nende juhendamine Siseministeriumile ning andmesisestustöö Eesti rahvastikuregistrisse registripõhise rahvaloenduse eesmärgil Riigi Tugiteenuste Keskusele.

Suur edasimineku oli täiesti uue rahvastikuregistri seaduse menetlemine ja vastuvõtmine Riigikogus (jõustub 1. jaanuaril 2019), millega korrastati nii valdkonna õiguslikku kui ka elukoha menetluslikku külge. Vastu võeti perekonnaseisutoimingute seadus (jõustub 1. jaanuaril 2018), millega loodi mitu inimeste riigiga suhtlemist kergendavat normi. Sealhulgas täpsustati seaduses termineid; vähendati avaldustes küsitavat andmekoosseisu; kui avalduses esitatud andmed on juba rahvastikuregistrisse kantud ega ole muutunud, ei pea isik neid avalduses uuesti märkima; täiendati abieluvõimetõendi saamiseks avalduse esitamise viise (lisati, et avalduse võib esitada ka posti teel).

2.8. Alaeasmärk 8. Tõhusam piirihaldus

- **Rahulolu piirivalve tööga (sh piiriületuse korralduse ja kiirusega) on suur.** 2016. aastal oli see 88% ja 2017. aastal 91%. Piirikontrolli eesmärk on Schengeni

nõuetele vastava kontrolli tegemine, et kindlustada kogu Schengeni ala turvalisus. Seetõttu on oluline, et kontrollitoimingud ja piiripunktide taristu toetaksid nii majanduskasvu tagavate kaupade kui ka isikute sujuvat piiriületust.

- **Eesti idapiiri kaetus elektroonilise ja tehnilise valvega on jäänud suuresti samale tasemele võrreldes eelmise aastaga.** 2017. aastal jätkusid idapiiri valmishitamise ettevalmistustööd, et muu hulgas suurendada tehnilise seire- ja valvesüsteemide osakaalu riigipiiri valvamisel. Koos ehitusprojektidega valmis kaks katselõiku kogupikkusega 3,5 kilomeetrit, kuhu rajati ka tehniline seire- ja valvesüsteemid koos taristuga. Samuti alustati 2017. aastal droonide testimist, et kasutada neid piiri valvamisel.
- **Ebaseaduslikult sisse ja läbirändelt tuvastatud isikute arv on võrreldes eelmise aastaga suurenenud.** Kui 2016. aastal oli see 520, siis 2017. aastal 928. Hüppeline kasv on tulnud Eesti riigi sees tabatud isikute arvelt. Eelkõige oli tegemist ehitusobjektidel ebaseaduslikult töötavate välismaalastega. Riigikogus on praegu teisel lugemisel välismaalaste seaduse muudatus, mille kohaselt on võimalik enne tähtaega lõpetada teise Schengeni riigi pikaajalise viisaga Eestis viibimine (senini võimalik ainult Eesti väljastatud pikaajalise viisaga), kui isik rikub Eestis viibimise tingimusi. Seega on pärast muudatuse jõustumist võimalik reageerida ajutise viibimise väärkasutamisele paindlikumalt, kohustades välismaalast Eestist lahkuma, kui ta rikub Eestis viibimise tingimusi.

Tabel 6. Alaeesmärgi „Tõhusam piirihaldus“ mõõdikud

	2014	2015 (tegelik)	2016 (tegelik)	2017 (tegelik)	2018	2019	2020	Allikas
Rahulolu piirivalve tööga	89,5%	kasvab (89,5%)	kasvab (87,5%)	kasvab (91%)	säilib	säilib	säilib	PPA
Eesti idapiiri kaetus elektroonilise ja tehnilise valvega	60%	kasvab (54%)	kasvab (54%)	kasvab (54%)	kasvab	100%	tase säilib	PPA
Ebaseaduslikult sisse- ja läbirändelt tuvastatud isikute arv ¹⁰	267	< 300 (552)	< 300 (520)	< 300 (928)	< 300	< 300	< 300	PPA

Schengeni alale on väga lühikese ajaga saabunud, ja ilmselt saabub veel, sadu tuhandeid ebaseaduslikke sisserändajaid. See ilmestab, kuidas ühe liikmesriigi välispiiri valvest sõltub kogu vaba liikumise ala julgeolek ja teiste liikmesriikide turvalisus. Tõhusama piirihalduse programmi tegevuste plaanisel on arvestatud, et on vaja olla valmis selleks, et rändesurve suund lõunast põhja võib muutuda ja olla idast läände. Seetõttu on Eestil suur vastutus tagada Schengeni vaba liikumise ala turvalisus

2017. aastal jätkusid idapiiri valmishitamise ettevalmistavad tööd. Lõpule jõuti maismaapiiri taristu ning tehnilise seire- ja valvesüsteemide projektidega. Projekteerimise tulemusel selgus, et idapiiri valmishitamine maksab oluliselt rohkem kui seni oli kavandatud. Samuti tõi projekteerimine ja katselõikude rajamine välja, et 10-meetrisele piiriribale on piiri valvamiseks vajalike elementide ja valvetechniliste lahenduste rajamine

¹⁰ Mõõdikut kajastatakse ainult programmi dokumendis, kuna antud mõõdik ei ole nimetatud „Siseturvalisuse arengukava 2015–2020“ alaeesmärgi mõõdikuna, kuid programmi eesmärgi saavutamise hindamisel on asjakohane.

keeruline, kuna rajatavad elemendid ei pruugi täita oma eesmärki. Sellest lähtudes tegi Siseministerium ettepaneku muuta riigipiiri seadust, eesmärgiga laiendada piiririba.

3. Olulised tegevused eesmärkide täitmiseks 2019.–2022. aastal

---

„Siseturvalisuse arengukavas 2015–2020“ osutatud suurimad ülesanded, mis tuleb lahendada, on esiteks luua paremad eeldused siseturvalisuse teenuste sihipäraseks arendamiseks (rõhk reageerimisvõimekuse kindlustamisel ja tugevdamisel) ning teiseks suurendada elanike teadlikkust, kinnistada hoiakuid ja käitumist, mis aitaksid vähendada vajadust tegeleda õnnetuste tagajärgedega, ja kujundada ohutut elukeskkonda.

- Tegevuste kavandamisel on arvestatud, et on vaja olla valmis selleks, et rändesurve suund lõunast põhja võib muutuda ja olla idast läände. Eestil on oluline vastutus tagada Schengeni vaba liikumise ala turvalisus. Seetõttu on seatud ka eesmärk ehitada valmis riigipiir, mis on täies ulatuses kaetud tehnilise valvega. Valmis ehitatud riigipiiril on tähtis roll riigi julgeoleku tagamisel. Kokku rajatakse piirile ligi 700 piiriposti, üle 300 ujuva piirimärgi, samuti piirdeaiad ja -tarad ning võetakse kasutusele droonid ja kaamerad, mis aitavad piirivalvuritel oma tööd paremini teha.
- Tugevdatakse kiirreageerimisüksuste, avalikku korda tagavate üksuste ja sidepidamise võimekust, et takistada Eesti julgeoleku vastu suunatud tegevust, kaitsta demokraatlikku riigikorda ja inimeste põhiõigusi ning kindlustada riigi majandusjulgeolek.
- Julgeolekukeskkonna parendamiseks tagatakse julgeolekuasutuste järjepidev areng süsteemse plaanimise ja võimearenduse kaudu.
- Päästeameti olulisim tulevikuülesanne on luua Eesti tingimustesse sobiv päästevõrgustik, mida saame pikka aega ja jätkusuutlikult ülal pidada, tagades seejuures turvalisuse taseme säilimise. Sealjuures on üks teema personaliküsimused: kuidas vähendada personali voolavust ja tagada piisav palgatase.
- Uuendatakse päästetehnikat, alarmsõidukeid, relvastust ja muud varustust, mis on siseturvalisuse teenistujatele nende tööks hädavajalikud. Nüüdisaegne töökeskkond ja töövahendid tagavad selle, et politseinikud ja päästjad saavad oma tööd hästi teha ja abi jõuab inimesteni kiiresti.
- Tehakse ettevalmistusi kriisinfotelefoni teenuse loomiseks ja otsitakse võimalusi riiklike infotelefonide ühendamiseks.
- Rakendatakse tegevused, mis tulenevad uuest hädaolukorra seadusest. Suurendatakse hädaolukorra lahendamise seotud asutuste valmisolekut ning töötatakse välja ja viiakse ellu meetmed, mis maandavad elutähtsate teenuste ristsõltuvust.
- Siseturvalisuse asutustes ja kohalikes omavalitsustes juurutatakse kogukonnakeskse turvalisuse mudelit, mille alusel selgitatakse välja probleemid ning kavandatakse ohtude ennetamise, leevendamise ja vähendamise tegevus.
- Toetatakse maakondlike ja kohalike turvalisuse koostöövõrgustike arendamist ja kohalike omavalitsuste võimekust olla eestvedaja ka turvalise elukeskkonna kujundamisel. Kohalike arengukavade uuendamisel on uutele kohalikele omavalitsustele vaja pakkuda turvalisuse valdkonna ekspertide teadmisi.
- Toetatakse üleriigilisi ja kohalikke siseturvalisuse vabatahtlike ühinguid nii reageerimisvõime suurendamiseks kui ka ennetustöö laiendamiseks ning luuakse võimalused turvaettevõtteid senisest enam kaasata avaliku korra tagamisse.

- Tulekahjude arvu vähendamiseks aidatakse inimestel oma kodu tuleohutumaks muuta ja seeläbi vähendada elumajade tulekahjude arvu. Näiteks viiakse Päästeameti ja kohalike omavalitsuste koostöös ellu „500 kodu tuleohutuks“ projekt, mille käigus lahendatakse vähemalt 500 kodus kriitilised tuleohutusalsed probleemid. Projektis keskendutakse eelkõige järgmistele sihtgruppidele: lasterikkad pered, puuetega inimesed, üksi elavad eakad.
- Vajalik on universaalse ennetustegevuse süsteemsus, selged rollid ja vastutus ning piisav rahastus. 2019. aastal on eelnimetatud tõendatud mõjuga ennetusprogrammidele välisrahastus olemas. Vaja on tagada ennetusprogrammidele rahastus pärast seda.
- Tagatakse lähisuhtevägivalla juhtumites kannatanu viivitamatuks kaitseks vägivalla toimepanija kodust kõrvaldada või osalistele muud vajalikud abimeetmed, arvestades 2017. aasta detsembrist kuni 2018. aasta märtsini kestnud Pärnu pilootprojektile järgnenud kokkulepetega praktiliste, õiguslike ja ressursiliste küsimuste lahendamiseks.
- Rakendatakse e-residendi digi-ID väljaandmise kontseptsiooni, sealhulgas muudetakse selle väljaandmine kliendisõbralikumaks.
- Arendatakse isikut tõendavaid digidokumente, sealhulgas laiendatakse nende kasutusala ja suurendatakse kasutajate hulka.
- Järjepidevalt uuendatakse isikut tõendavate dokumentide spetsifikatsioone, arvestades praegusaja tehnoloogia arengut. Arendatakse e-taotluskeskkonda klienditeeninduse parendamiseks.